
VII. Socializarea politică

George Poede

Socializarea politică reprezintă procesul prin care individul se familiarizează cu sistemul politic. El îi structurează percepțiile sale despre politică precum și reacțiile față de fenomenele politice. În mare parte, socializarea politică este determinată de mediul economic, social și cultural al societății și de interacțiunea dintre experiența și personalitatea individului. Din motive multiple, socializarea politică reprezintă un concept cheie în sociologia politică; el este, în mod fundamental, corelat cu alte concepte cum ar fi cele de *participare*, *recrutare* și *comunicare*.

Participarea politică privește atragerea și cuprinderea indivizilor la diferite nivele ale sistemului politic și se poate situa între neimplicare și participare instituționalizată de tip „office-holder”.

Recrutarea este procesul prin care indivizii își asigură roluri „office-holders”, proces formal sau informal, în funcționarea căreia se pot constata două mari trăsături:

1. indivizii caută ei înșiși posibilități de promovare politică;
2. ei pot fi atrași de alții pentru a juca rolurile de „holders” .

Recrutarea poate fi *formală* prin aceea că indivizii sînt atrași prin mijloacele instituționale ale selecției și promovării și *informală*, atunci când se recurge mai puțin la o asemenea mașină politică, ridicându-se în acest caz problema definirii grupului politic sau elitei politice implicate în acest proces.

Comunicarea politică este procesul prin care informația relevantă din punct de vedere politic este transmisă în interiorul sistemului politic, între acesta și celelalte sisteme sociale, proces continuu ce implică schimb de informații între indivizi și grupuri la toate nivelurile.

Aici se includ atât exprimarea opiniilor și dorințelor membrilor societății cât și mijloacele prin care opiniile celor aflați la putere sînt transmise în societate, reacțiile la acestea.

Analiza acestor elemente scoate în evidență câteva concluzii:

- comunicarea politică joacă un rol crucial în sistemul politic constituind elementul său dinamic dar și factorul fundamental în socializarea politică, participarea și recrutarea pentru diversele poziții în sistemul politic.
- socializarea politică demonstrează interacțiunea și interdependența dintre comportamentul social și politic.
- ca un corolar al interdependenței dintre aceste procese și elemente rezultă interdependența științelor sociale în general, dintre sociologie și știința politică în particular.

Evoluția conceptului de socializare

Până în 1959, la apariția cărții lui Herbert Hyman *Socializarea politică*, abordarea acestui concept de către politologi a fost mai mult fragmentară.

Antropologii, psihologii, și sociologii s-au preocupat mult mai devreme de problematica socializării încercând să ofere cadre generale de analiză dar și definiții cu valoare operațională mai mică sau mai mare. Astfel, David F. Aberle consideră că socializarea cuprinde

„acele modele de acțiune socială care inculcă în indivizi deprinderile (inclusiv cunoașterea) motivele și atitudinile necesare îndeplinirii rolurilor prezente și anticipate, acțiune care continuă de-a lungul vieții, astfel încât noi roluri trebuie învățate.”

(David F. Aberle, *Culture and socialization* în Francis L.K. Hsu (editor) *Psychological Anthropology: Approaches to Culture and Personality*, Homewood, Illinois, 1961, p.387)

Irvin Child în studiul său *Socialization* publicat în G.Lindkey (editor) *Handbook of Social Psychology*, Cambridge, Massachusetts 1954, vol. 2, p. 655, privește socializarea ca „un proces integral prin care individul este determinat să-și dezvolte comportamentul... în funcție de standardele grupului său”, iar S.N. Eisenstadt, în *From Generation to Generation*, ca o „comunicare și învățare între alte ființe umane, cu care individul intră într-un anumit tip de relație generalizată.”

Aceste definiții introduc mai multe aspecte ale procesului de socializare:

1. socializarea este, în mod esențial, un proces de învățare din experiență sau a unor modele de acțiune așa cum le numește Aberle.
2. se subliniază faptul că în acest proces privește nu numai comportamentul indivizilor ci și a comportamentului grupurilor cărora le

aparțin indivizii. În același timp, se apreciază că socializarea nu se referă numai la perioada copilăriei și adolescenței (cu toate că ele sînt cele mai semnificative) ci continuă de-a lungul perioadei adulte.

3. În final, prin aceste definiții se sugerează că socializarea este o condiție necesară a activității sociale, asigurând o explicație a comportamentului social.

Din aceste abordări, rezultă **două mari probleme**:

- în ce măsură **socializarea este un proces de comunitate sistemică**,
- în ce măsură este un **proces închis sau deschis, conștient sau inconștient, cuprinzând nu numai învățarea dar și instrucția**.

Prima problemă capătă o semnificație deosebită în examinarea relației dintre schimbarea societală și socializare sau, cu alte cuvinte, „system maintenance”. Această abordare se explică prin acuzațiile aduse funcționalismului referitoare la presupusa incapacitate a acestuia de a trata schimbarea sistemică, considerându-se că procesul de socializare explică în mod efectiv cum persistă un sistem de-a lungul timpului.

Sistemul impune faptul ca anumite funcții să fie îndeplinite prin intermediul rolurilor jucate de indivizi sau grupuri de indivizi, iar interpretarea lor nu poate fi asumată ci este nevoie ca rolurile să fie învățate. Cu alte cuvinte o societate se perpetuează prin învățarea de către noii săi membri a acelor valori și modele de comportament pe care societatea le consideră a fi acceptabile și potrivite.

Existența schimbării sistemice și societale se leagă strâns de două variabile cum ar fi **experiența și personalitatea**, fundamentale atât pentru înțelegerea procesului de socializare cât și pentru cel de schimbare.

A doua problemă ce apare din aceste definiții ale socializării privește măsura în care aceasta este un proces deschis sau închis, conștient sau inconștient, cuprinzând nu numai învățarea dar și instrucția. În ciuda faptului că socializarea poate fi parțial deschisă, sistematică și deliberată este nerealist să se creadă că semnificația oricărei experiențe este recunoscută de agentul acțiunii sau acțiunilor implicate în acea experiență.

Aceste două probleme, a persistenței sistemice sau schimbării și aceea a înculcării deliberate a unor credințe specifice sînt extrem de importante în socializare în general, dar în mod deosebit în socializarea politică. Ele implică în mod inevitabil problema persistenței sau schimbării unor regimuri.

Astfel, socializarea politică încetează să mai fie doar un concept explicativ al modului în care credințele politice sînt dobândite în orice sistem politic ci se asociază explicațiilor care caută să arate de ce un sistem este superior altuia. Dacă studiul organizării politice într-o țară arată că indivizii capătă printr-o serie de instanțe de socializare credințe și orientări care caută să perpetueze sistemul politic, acest fapt nu poate fi considerat ca fiind adevărat pentru o altă țară..

În formularea unei definiții a socializării politice este important să se aibă în vedere atât persistența sistemică și schimbarea cît și învățarea deliberată și cea neplanificată a comportamentului politic, așa cum apare în viziunea lui Herbert Hyman cît și în cea a lui Almond și Powell.

Herbert Hyman definește socializarea politică ca o

„învățare de către individ a unor modele sociale ce corespund pozițiilor sociale ale acestuia așa cum sînt mediate de către diferite agenții ale societății”

(*Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behaviour*, Glencoe, Illinois, 1959, p. 25).

Almond și Powell definesc socializarea ca fiind

procesul prin care atitudinile și valorile politice sunt inoculate indivizilor de-a lungul evoluției lor din copilărie pînă la vârsta adultă în contextul îndeplinirii unor roluri.

Ambele definiții nu oferă nici un mijloc de justificare a schimbării sistemice, concentrându-se pe socializarea raportată la rolurile existente și la poziții societale existente, excluzând crearea unor noi roluri. Fred Greenstein în articolul „*Political Socialization*” din *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol 14, New York, 1968, p. 55, prezenta o definiție restrînsă, și una, mai largă, a socializării politice.

Definiția restrînsă are în vedere

„inculcarea deliberată a informației politice, valorilor și practicilor politice de către agenți educaționali însărcinați în mod formal cu această responsabilitate”

Definiția largă are în vedere

„orice învățare politică, formală și informală, deliberată și neplanificată, în orice stadiu a ciclului vieții, incluzând nu numai învățarea politică explicită dar și cea simbolic non-politică a caracteristicilor relevante politic ale personalității”.

Această definiție permite atât înțelegerea persistenței cât și a schimbării, subliniind că socializarea este un proces continuu ce presupune toate tipurile de învățare.

Pe această linie se situează și perspectiva pe care o propun David Easton și Jack Dennis în lucrarea lor de referință *Children in the Political System: Origins of Political Legitimacy*, (New York, 1969, p. 7) și în care socializarea politică este privită ca

„acele procese de dezvoltare prin care persoanele dobândesc orientări politice și modele de comportament”.

Modelul sociologiei politice asupra socializării caută să evidențieze acest proces în diferitele sale stadii, începând din copilărie până la ultimele sale semnificații din perioada adultă.

Ca model, nu sugerează în nici un fel un proces absolut și arbitrar care să nu admită variații de la un sistem politic la altul. Nici un stadiu nu este afectat în mod egal. În dezvoltarea sa temporală, individul trece în mod regulat și sistematic prin experiențe care sunt semnificative pentru comportamentul său politic chiar și în acele sisteme politice în care instrucția regulată și sistematică este o parte importantă a socializării politice. În aceste sisteme vor exista experiențe neregulate și nefrecvente de o anumită importanță politică în dezvoltarea comportamentului politic al individului.

Modelul sociologiei politice face posibilă distincția dintre *achiziția cunoașterii sau informației, valori și credințe de bază și atitudini sau opinii asupra unor probleme specifice*. Deși cunoașterea pare să preceadă formarea valorilor și atitudinilor, ea poate fi utilizată ca sprijin pentru o anumită atitudine și /sau valoare.

În același timp, cunoașterea este influențată de valori și atitudini și de aceea nu poate fi total obiectivă, chiar și numai pentru selecția operată de individ. Mai mult, se constată că atitudinile sunt strâns legate de valori, credințele de bază ale individului, jucând un rol important în determinarea reacțiilor sale la un stimul particular și în formarea unor atitudini sau opinii particulare, dar și atitudinile pot precede valori, mai ales pe o baza imitației. De asemenea, va exista un proces de tip „feed-back” prin care atitudinile sau credințele acestora vor influența valorile individului. În final, valorile și atitudinile vor afecta procesul cunoașterii prin influențarea selectivității informaționale.

Analiza modelului arată că diferitele elemente ale socializării politice sunt transmise printr-o varietate de agenți, nici unul dintre aceștia neputând fi considerați primordialii în raport cu ceilalți. Ei diferă în importanța lor în funcție de sistemul politic. Astfel, copiii

vor fi influențați mai mult de familie și educație, adulții de grupul de muncă și mass-media.

În comunități cum ar fi kibutzim sau comune chinezești, rolul familiei este diminuat în raport cu influența acesteia în Europa sau America de Nord. Educația va fi diferită în aspectul său în acele țări în care majoritatea populației nu trece de stadiul primar față de acelea în care există o educație extensivă de nivel superior.

În același timp, complexe de muncă sunt diferite, plecându-se de la diferențe specifice organizaționale cum ar fi măsura în care forța de muncă este sindicalizată.

Modul în care acești agenți transmit elementele de socializare politică este deosebit de la o țară la alta, iar modelul indică trei mecanisme: *imitația*, *instrucția* și *motivația*.

Robert Le Vine privește aceste mecanisme ca fiind specifice socializării politice în copilărie (*Political Socialization and Culture Change*, în Clifford Geertz (editor) *Old Societies and New States*, New York, 1963, p. 280-303), dar nimic nu ne împiedică să le considerăm ca fiind aplicabile întregului proces al socializării.

Imitația reprezintă copierea comportamentului și este, evident, de mare importanță în copilărie. Cu toate acestea, imitația nu se poate reduce numai la această etapă a existenței, un oarecare grad de imitație putând fi găsit atât în instrucție cât și în motivație. Instrucția este mai mult sau mai puțin auto-explicativă, dar cu toate acestea nu se poate afirma că este cantonată numai la învățarea formală.

Motivația este învățarea a ceea ce Le Vine a numit „comportamentul adecvat” la care se ajunge printr-un proces de încercare și eroare; individul învață din experiența sa, acțiunile și opiniile sale.

Termenul de „adecvat” nu se referă la măsura în care individul este determinat să se conformeze câtorva norme ale comportamentului de grup, ci la procesul prin care individul leagă acțiunea de atitudini și opiniile de experiența sa.

Experiența reprezintă una dintre variabilele cheie ale modelului datorită faptului că, parțial, comportamentul politic al individului este determinat de totalitatea experienței sale. Cunoașterea, valorile și atitudinile contribuie la această experiență și sunt influențate de aceasta.

În același mod, transmiterea cunoștințelor, a valorilor și atitudinilor prin diferiți agenți ai socializării sunt experiențe în ele însele și cu timpul sunt influențate de către alte experiențe. Spre exemplu, individul poate ignora factori care, pentru un observator extern, capătă o importanță deosebită, datorită faptului că ei nu sunt

cuprinși în experiența sa. De asemenea este important de subliniat că acolo unde experiențele sunt împărtășite de către un număr de indivizi, ele pot dobândi o semnificație mult mai mare în formarea valorilor și atitudinilor (*Robert E. Cane, Political Ideology: Why the American Common Believes What He Does*, New York, 1962, Cap.24).

Experiențele de grup întăresc valorile și atitudinile comune, pe când caracterul general al experiențelor presupune adesea o semnificație politică considerabilă.

Prosperitatea economică sau sărăcia, rapiditatea schimbării sociale, violența frecventă sau pacea prelungită, existența sau absența tensiunii pot asigura un mediu al experienței care contribuie la orientările politice ale individului și la modelele de comportament politic.

O altă variabilă importantă în socializarea politică este **personalitatea individului**, legată de experiență, dar diferită de aceasta. În acest sens se studiază variate tipuri de personalitate politică. Au fost analizate mai multe tipuri de personalitate politică, dar există un acord destul de slab asupra acestora. Erich Fromm, în *Escape from freedom*, descrie un tip denumit *automaton* ca fiind acea persoană care și-a pierdut simțul individualității prin conformarea la valorile împărtășite social. Harold Lasswell sugerează o tipologie compusă din **agitatorul politic** (pregătit în domeniul contactelor personale), **administratorul politic** (pregătit în manipularea organizațiilor și diferitelor situații), **teoreticianul politic** (pregătit în manipularea ideilor) și **birocratul** care supraaccentuează regulile formale și importanța elementului organizațional. Similar, David Riesman deosebește **persoana direcționată prin tradiție** care nu posedă nici o concepție despre politică și reacționează limitat la mediul parohial, **persoana orientată spre interior** (inner-directed person) ale cărei orientări apar din copilărie și care nu răspunde influențelor contemporane și **persoana orientată spre alții** (other-directed person) care ține cont de influențele contemporane în configurarea comportamentului său. (David Riesman, *The Lonely Crowd*, New Haven, Connecticut, 1950, Chapter I).

Cea mai cunoscută încercare de a stabili un tip specific de personalitate politică se datorează lui Theodor Adorno în lucrarea acestuia, *The Authoritarian Personality*.

Cu ajutorul unor scale de atitudini, Adorno și colaboratorii săi stabilesc o serie de trăsături comportamentale pe care le consideră specifice pentru personalitatea autoritară și anume:

- atitudine de dominație față de subordonați;
- sensibilitate la relațiile de putere;
- tendința de a percepe lumea într-un mod intens structurat;

- folosirea excesivă a imaginilor stereotip;
- aderență la valori convenționale în cadrul mediului imediat la individului;
- tendința spre superstiții;
- perspectiva pesimistă asupra naturii umane;
- opinii morale puternice;
- tendința de a fi în general intolerant față de opoziție.

(T. W. Adorno, Else Frenkel-Brunswik, Daniel J. Levinson and R. N. Sanford *The Authoritarian Personality*, New York 1950, p. 242-262).

Au existat, de asemenea, încercări de a delimita o „personalitate democratică”, dar acestea au fost mai degrabă teoretice decât bazate pe cercetări. Alex Inkeles și Harold D. Lasswell au decelat următoarele trăsături:

INKELES	LASSWELL
Acceptarea altor oameni	Atitudine caldă față de alți oameni
Deschiderea față de noi idei și experiențe	Împărtășește valorile cu alți oameni
Atitudine atentă față de autoritate	Paletă largă de valori
Toleranță față de diferențe	Încredere în mediu
Emoții controlate	Eliberare relativă față de anxietate

Problema pe care o ridică aceste încercări de a alcătui o tipologie asupra personalității politice se referă la faptul că ele tind să rămână (izolate) ca niște puncte pe un continuum în care diferite trăsături ce desemnează tipuri specifice de personalitate pot fi adesea recunoscute. Socializarea politică este procesul ce rezultă din influența reciprocă dintre personalitatea individului și experiențele sale politice relevante. Aceste experiențe nu sunt în mod necesar specifice politice, dar sunt relevante pentru că vor contura comportamentul său politic. Experiențele care pot fi în mod primordial sociale sau economice pot avea o semnificație politică; astfel, într-un loc geografic în altul,

- ele pot să influențeze identitatea de partid a individului;
- iar experiențele sociale negative conduc la alienarea politică a individului.

Rezultă astfel că socializarea este caracterizată printr-o rețea complicată de cunoștințe, valori și atitudini transmise între indivizi și grupuri în cadrul sistemului politic. Cunoștințele, valorile și atitudinile dobândite de indivizi formează un ecran perceptual prin care individul primește stimulii politici. Întrucât cunoștințele, valorile și atitudinile individului se schimbă, acest ecran perceptual este și el supus schimbării, unii stimuli

fiind acceptați, iar alții respinși, astfel încât comportamentul politic, privit din perspectiva participării politice, variază de la un individ la altul.

(Lester Milbrath, *Political Participation*)

Comportamentul politic al individului se dezvoltă gradual ceea ce nu înseamnă în același fel, dar este posibil să se evidențieze liniile fundamentale ale acestei dezvoltări în cadrul sistemelor politice.

Stabilitate politică și socializare

Din perspectiva unui sistem stabilit, funcția socializării politice este aceea de a asigura perenizarea sistemului politic de-a lungul generațiilor. Prin socializare, sistemul transmite generațiilor valorile și comportamentul politic al generațiilor precedente pentru a asigura „reproducerea” (Bourdieu) permanentă a acestuia.

Acest cadru teoretic lasă puțin loc schimbării politice. Ea nu este ignorată ci concepută în termeni patologici.

Funcția de stabilizare trebuie înțeleasă în două sensuri: acela de a asigura stabilitatea verticală de la o generație la alta astfel încât sistemul politic să evolueze fără rupturi și stabilitatea orizontală în societate care asigură coeziunea și pacea civilă. În acest context, socializarea politică se dovedește a fi un instrument de înculcare a consensului.

Stabilitatea unui regim depinde de legitimitatea și eficiența sa, înțelegând prin eficiență „randamentul funcțional al unui regim în îndeplinirea sarcinilor sale guvernamentale” (S. M. Lipset, *Political Man*).

Orice putere politică să tinde să transforme deciziile sale în mandate liber acceptate, să stabilească organizarea și scopurile sistemului în funcție de valori, credințe, opinii, moduri de viață riguroase. În acest fel, consensul guvernaților va da forță puterii și prin aceasta, stabilitate sistemului.

Există un real pericol de a confunda legitimitatea cu consensul. Legitimitatea vizează adaptarea puterii la credința dominantă în societate referitoare la natura, principiile, și forma sa. O putere care va fi în acord cu această credință va fi legitimă. Consensul are o dimensiune subiectivă și, după cum arată M. Duverger, el „este acordul mai mult sau mai puțin complet care există într-o societate asupra structurilor sale, ierarhiei, orientării evoluției sociale”. Juan Fernando Badia arată că noțiunea de consens se cristalizează în trei ipostaze: **de bază, specific și fundamental**.

Consensul de bază sau **social** se construiește prin acordul existent între membrii unei comunității asupra valorilor, credințelor și deprinderilor acceptate sau promovate. Un consens de bază sau social este condiția indispensabilă pentru existența unei societăți, distrugerea consensului de bază conducând la dizolvarea comunității sau la instalarea unui război civil.

Consensul specific (Murillo Ferrol) este acel consens ce se realizează pe terenul propriu opiniei publice. Sondajul concret poate arăta un model de distribuire a atitudinilor ce relevă existența unui consens specific sau care poate arăta liniile conflictelor. Consensul specific „este cel care se opune liniilor de conflict sau, cum arată David Easton, clivajului comunitar”.

Consensul fundamental sau **politic** este acordul care există în sânul unei societăți determinate asupra fundamentării puterii politice, structurii instituționale și ierarhice, a scopurilor sale și regulilor jocului politic. Consensul politic nu trebuie să implice ceea ce Karl Friedrich a numit „pasiunea pentru unanimitate” (*Constitutional government and Democracy*).

Înțelegem astfel, importanța bazelor teoretice ale socializării politice în determinarea ori influențarea acelor cunoștințe și valori ce asigură perenizarea unui regim politic. O asemenea analiză trebuie totuși să ia în considerare și efectele non-integratoare sau dezintegratoare ale unor cunoștințe, norme, valori și atitudini. Așa cum notează David Easton, fenomenul socializării nu e numai conservator, dar și revoluționar.

Pe de altă parte, noțiunea de reproducere a sistemului politic nu acoperă problematica stabilității verticale întrucât o generație poate refuza modelul propus și promovat de generația anterioară. Ca argument, David Easton citează cazul burgheziei ruse după 1917 care, departe de a inocula copiilor valorile tradiționale ale generației sale, a încercat dimpotrivă să-i socializeze în noul sistem politic instaurat în Rusia pentru a le asigura viitorul.

În alte cazuri, generația nouă se poate revolta contra fenomenului așa cum ne demonstrează mișcarea contestatară apărută în S.U.A. În anii '60, noua generație americană respinge valorile tradiționale conformiste pe care încerca să le impună generația precedentă. De altfel, reproducerea în sine nu este întotdeauna funcțională pentru o societate dată, mai ales atunci când societatea este instabilă și când reproducerea nu face decât să agraveze situația facilitând instabilitatea. Astfel, structura socială dezechilibrată a unor țări în curs de dezvoltare ce provine din suprapunerea unui sector modern peste unul tradițional preponderent, nu poate fi reprodusă fără a amenința sistemul politic în ansamblul său.

Analiza sistemică a socializării politice

Utilizând noțiunile generale ale analizei sistemice, David Easton propune utilizarea acestui cadru teoretic pentru studierea socializării politice. Din această perspectivă, problema principală este aceea de a ști în ce măsură socializarea politică contribuie la menținerea sistemului în raport cu stresul la care este supus din partea mediului.

Easton propune studierea socializării ca susținere pentru sistem și autorități și evidențierea gradului în care aceasta atenuază suprasarcina creată de stres. Easton identifică diferitele surse de stres și mecanismele prin care socializarea asigură acceptarea structurii și a modului de funcționare a sistemului politic, atenuarea presiunii mediului printr-o socializare adecvată. Reglarea culturală a transformării nevoilor în cerințe adresate sistemului evidențiază un efect al socializării întrucât obiectul politicului, transmiterea tabu-urilor culturale care fac inadmisibile anumite exigențe sunt însușite printr-un proces de învățare.

Importanța socializării politice este evidențiată mai ales în domeniul susținerilor ce întăresc sistemul și anume în comunitate, regim și autoritate. Astfel, învățarea simbolurilor patriotice întărește atașamentul la comunitate, inițierea civică în difuzarea principiilor regimului politic dezvoltă calitățile cetățeanului, inclusiv credința în anumite reguli ale jocului politic democratic, iar personalitatea puterii sau transmiterea liniilor de clivaj politic vin să asigure atașamentul față de autorități.

Socializării manifeste i se adaugă socializarea latentă; spre exemplu, instrucția civică, structura autorității în cadrul familiei sau relația pedagogică la școală sunt elemente ce asigură învățarea participării politice.

Easton caută să limiteze studiul socializării la acela al rădăcinilor infantile ale comportamentului existent.

În acest sens, el arată că socializarea are ca efect modificarea comportamentului unei generații prin respingerea anumitor valori sau atitudini dominante, integrând schimbarea în model, în funcție de nevoile înseși ale sistemului politic. Aceasta, întrucât pentru a răspunde la stres, cea mai bună soluție este o readaptare a sistemului și deci o reorientare a socializării. Pe de altă parte, socializarea poate avea alte consecințe decât determinarea orientărilor unei generații viitoare. Astfel,

intrarea elevilor, liceenilor în viața politică are consecințe asupra susținerilor sistemului.

Pentru a adânci cadrul de analiză, Easton face apel la colaborarea psihologilor, alăturându-se astfel, tradiției psiho-sociologice prin studiul *The Child's Changing Image of President* elaborat împreună cu Robert Hess. Ei vor construi o schemă conceptuală pentru studiul socializării politice plecând de la două premise:

- achiziția orientărilor politice se face progresiv în diferite momente ale vieții;
- momentul crucial pentru formarea atitudinilor politice se situează în perioada preadultă a dezvoltării individului.

Easton combină cele trei nivele ale realității politice, comunitățile, regimul, și guvernarea cu cele trei forme pe care le-ar îmbrăca percepția faptelor politice și anume, cunoașterea, valorile și atitudinile.

Mai târziu, în colaborare cu Dennis, propune, în *Children in the Political System. Origins of Political Legitimacy*, un model de socializare politică a copiilor ce distinge cei patru timpi după care s-ar face integrarea fenomenelor politice în gândirea copiilor.

Avem astfel, o **primă etapă denumită politizare** ce se referă la sensibilizarea față de domeniul politic, **personalizarea** în care câteva figuri de autoritate mediază între copil și sistem, **idealizarea autorității** se caracterizează prin faptul că autoritatea este percepută ca fiind binevoitoare sau răuvoitoare, determinând la copii reacții de dragoste sau de ură și **instituționalizarea** în care copilul trece de la o concepție personalizată limitată la câteva figuri politice la o concepție tot personalizată, dar referitoare, de data aceasta, la sistemul autorităților politice.

Analizând modelul american din punctul de vedere al socializării, Anick Percheron desprinde două fapte esențiale:

- a) învățarea urmează o ordine rațională, mergând de la simplu la complex, de la percepția unui personaj unic la înțelegerea unui ansamblu de structuri și
- b) procesele de ordin afectiv ocupă un loc preponderent în socializare, precedând, facilitând și însoțind procesele cognitive.

De aici, succesiunea celor trei faze: *personalizarea, idealizarea, instituționalizarea* și rolul esențial jucat de *idealizare*.

Frank și Elisabeth Estvans au arătat în *The Child's World* modul în care copii se interesează de mediul înconjurător, devin mai sensibili în răspunsurile lor la situațiile specifice și felul în care perspectiva lor devine treptat coerentă și cuprinzătoare.

Ca rezultat al cercetărilor din domeniul socializării politice, David Easton și Robert Hess au constatat că în Statele Unite, învățarea politică începe la vârsta de trei ani și este bine conturată la șapte ani. În stadiile incipiente ale învățării politice apare procesul dezvoltării legăturilor cu mediul. Sentimentul patriotismului pare a fi unul dintre primele manifestări ale învățării politice, urmat de recunoașterea simbolurilor vizibile ale autorității publice, cum ar fi polițistul, președintele, steagul național pentru ca, mai târziu, la nouă sau zece ani, să apară o preocupare crescândă pentru concepte abstracte, cum ar fi virtute, democrație, libertatea civilă sau rolul cetățenilor în sistemul politic. În jurul vârstei de șapte sau opt ani aproape majoritatea copiilor americani se identifică în unul sau celălalt din cele două mari partide importante (David Easton și Robert D. Hess, *The Child's Political World*, Midwest Journal of Political Science, nr. 6/1962)

Întru-un articol anterior, Easton și Hess sugerează că viziunile timpurii asupra președintelui S.U.A. reprezintă o figură de autoritate similară cu aceea a tatălui în primii ani de viață:

1. mai întâi, această socializare inițială se raportează la o imagine văzută în termeni personali, cineva care este privit de copil ca o persoană mai degrabă decât ca un grup impersonal sau instituție;
2. la începutul procesului de socializare, Președintele reprezintă pentru copil un punct central în apariția unui sentiment de identificare cu comunitatea politică la nivel național;
3. Președintele reprezintă pentru copil simbolul unei conduceri indiferențiate care include toate nivelele și asigură întreaga autoritate guvernamentală;
4. Președintele servește ca punct central de orientare pentru conștientizarea crescândă a altor elemente ale sistemului politic. Vice-Președintele este văzut ca cineva care ajută Președintele; Congresul este văzut ca un grup care primește ordine de la Președinte și îndeplinește anumite sarcini la cerea acestuia.

(David Easton and Robert Hess, *The Child's Changing Image of the President*, Public Opinion Quarterly, nr. 24/1960, p. 634-635)

Avansând, copii devin preocupați de Președinte ca parte a unei ierarhii complexe guvernamentale.